



**KARATAY**  
BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ'NİN  
KATKILARIYLA

**Merhaba**

merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

CİLT: 20 • SAYI: 7  
17 ŞUBAT 2021 ÇARŞAMBA



**KADEMİK**

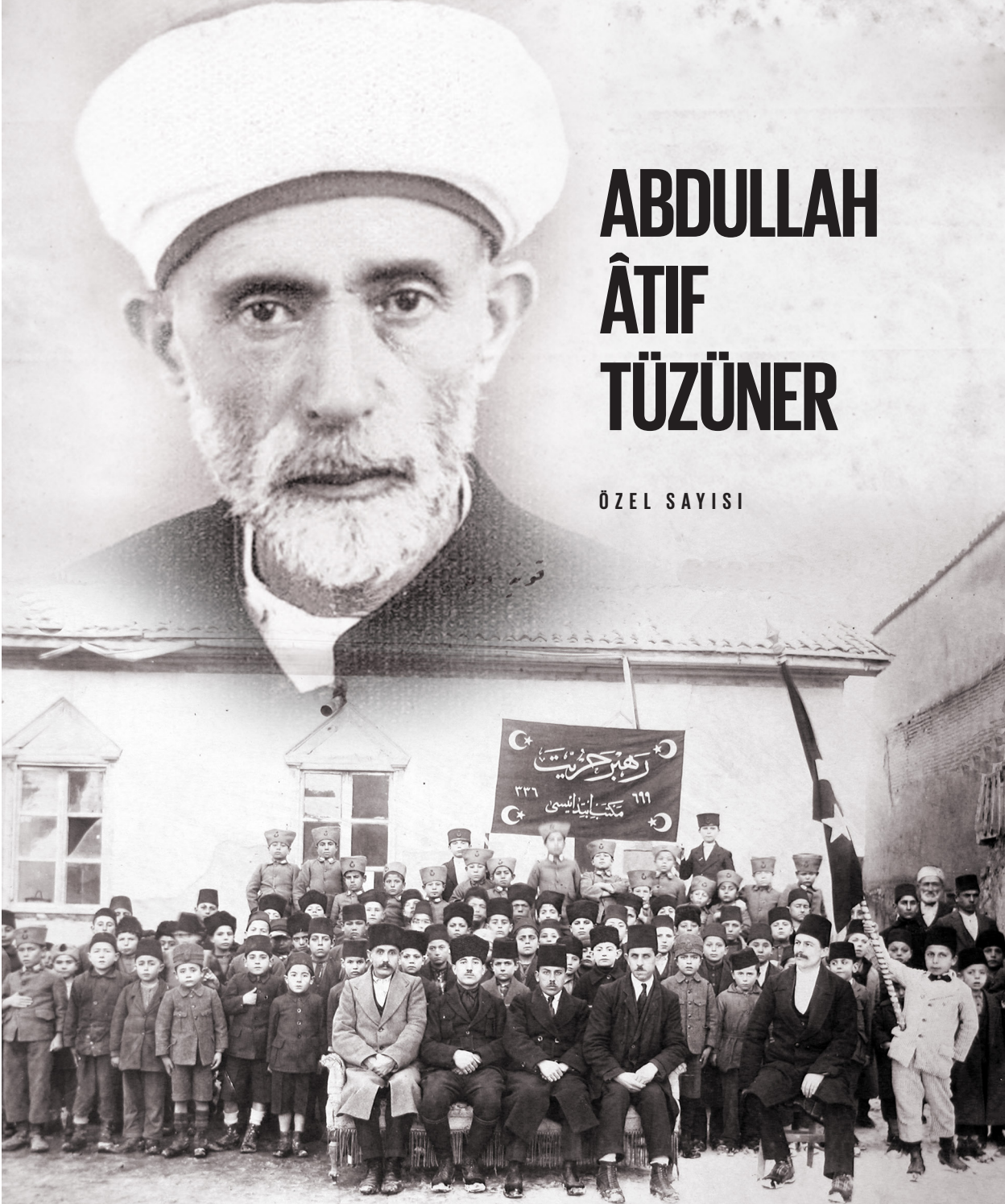
*Sayfalar*

Kurucusu: **Dr. Mehmet Ali Uz**

Yayın Kurulu: **Dr. Mehmet Ali Uz - Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU - Ahmet ÇELİK - Ali İŞİK - Av. Serdar CEYLAN - Hasan YAŞAR**  
maliuz@merhabagazetesi.com.tr - saimsakaoglu@hotmail.com - celikahmet66@hotmail.com - baskuyulu@gmail.com - srceylan@hotmail.com - hyasarkonya@gmail.com

# ABDULLAH ÂTIF TÜZÜNER

ÖZEL SAYISI



Dr. Mehmet  
Ali UZ



## ABDULLAH ÂTIF TÜZÜNER ÖZEL SAYI ÜZERİNE

**K**onya kadim, tarihî bir şehir ve bir başkent olduğu kadar aynı zamanda da Selçuklu'dan beri bir cazibe merkezi... Konya'ya herhangi bir şekilde gelen insan Konya'dan kolay kolay ayrılmıyor. Selçuklu ilim, sanat ve tasavvuf erbabına büyük değer vermiş, bu sebeple İslâm Coğrafyasından pek çok insan gelerek Konya'ya yerleşmiştir.

Şair; "Marifet iltifata tabidir / Müşterisiz meta zayidir" diyor ya... Eğer Selçuklu ilim, sanat ve tasavvuf erbabına değer vermeseydi o kadar insan Konya'ya gelip yerleşir miydi? Osmanlı Dönemi'nde de bu durum aynı şekilde devam etti. Konya gerçekten bir huzur şehri... Konya'ya tahsile gelen birçok genç, Konya'da yaşamaya devam ediyor.

Çankırlı Ali Efendi de okumak



Abdullah Âtîf Tüzüner  
(1869-1954)

için Konya'ya gelmiş. Muhtemelen hocası, Konya müftüsü Gezlevili Ahmet Efendi'nin kızı ile evlenip Konya'ya yerleşmiştir. Oğlu Abdullah Âtîf Bey, Konya'da yetişen ve kıymeti pek bilinmeyen değerlerimizden birisidir. Onun verdiği eserler, yaptığı çalışmalar ve katıldığı Huzur Dersleri onun ne derece büyük bir ilim adamı olduğunu ortaya koymaktadır.

Medreselerin kapatılmasıyla işsiz kalan pek çok müderris, vaizlik, köy imamlığı, ortaokul veya lise hocalığı bulabilmişse şükretmiştir. Cumhuriyetin ilanından 1940'lı yıllara kadar eğitimdeki seviye ve kalite yüksekliğinin sebebi bunlardır. İyi öğretmen yetiştirememenin Türk Milli Eğitimine faturası çok ağır olmuştur. Aynı sıkıntıyı hâlâ yaşıyoruz.

Ben araştırmalara başlamadan önce Abdullah Âtîf Bey'in methini dünürüm Kemal Şenalp'ten işitmiştim. Onun büyük bir âlim olduğunu söylerdi. Cumhuriyet Döneminde Abdullah Âtîf Bey ileride görüleceği şekilde bir tarafta lise ve ortaokullarda hocalık yaparken, diğer tarafta çok değerli eserler kaleme almıştır. Eserlerinin büyük bir bölümü neşredilememiştir.

Eğer biz Abdullah Âtîf ve Topçuzade Mehmet Arif Bey gibi pek çok değerimiz ile ilgili yayınlarda bulunmasaydık bu değerler unutulup gidecekti. Biz yirmi yılı aşkın zamandan beri bu değerlerimizle ilgili yayınlar yapıyor, özel sayılar hazırlıyor ve onların unutulmaması için büyük gayret sarf ediyoruz. Abdullah Âtîf Bey ile ilgili bu özel sayımız da bu gayretin bir neticesidir.

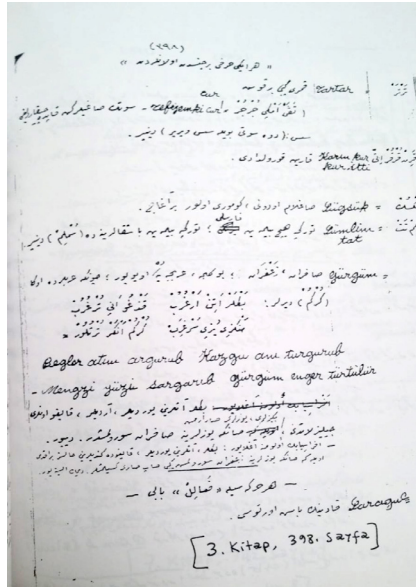
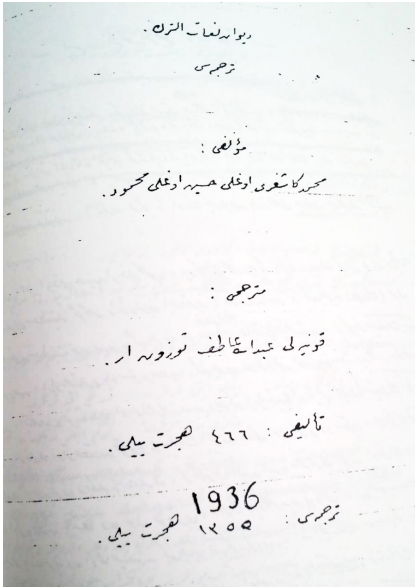
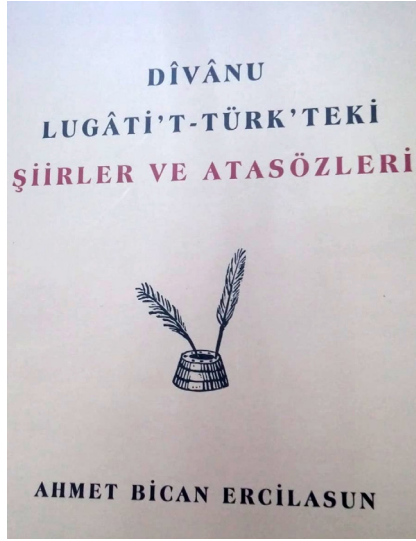
Çankırlılar da Abdullah Âtîf Bey'e sahip çıkıyorlar. Bir gün bir Çankırlı bana telefon ederek Abdullah Âtîf Bey ile ilgili bir çalışma yapmamızı teklif etmişti. Tabii içinde bulunduğumuz salgın sebebi ile onunla ilgili bir toplantı yapamadık. Uzun zamandan beri Akademik Sayfalar'da Abdullah Âtîf Bey'le ilgili bir çalışma yapmadığımızı da görünce onunla ilgili bir özel sayı hazırlamanın uygun olacağını düşündük.

Burada bir noktaya temas etme mecburiyetini hissediyorum. Bütün dünyada olduğu gibi salgın eğitimize, ekonomimize ve yaşantımıza büyük darbe vurdu. Birçok insanımız evine ekmek götüremiyor. Salgın ile mücadelede devletin gayreti yetmiyor. Bu konuda vatandaşın hassasiyetine büyük ihtiyaç var. Salgının yok edilmesinde gayret gösterilmesi hem dinî, hem millî, hem insani, hem de vicdani bir mecburiyettir. Hiçbir şey yokmuş gibi yaşantımıza devam etmek büyük bir şuur-suzluk ve mesuliyetsizliktir. Bunu hep birlikte halletmemiz gerektiğini düşünüyorum.

Abdullah Âtîf Bey'in önemli çalışmalarından birisi de Dîvânü Lugâti't-Türk tercümesidir. Maalesef

gençlerimiz ve aydınlarımız, hem Dîvânü Lugâti't-Türk hem de eserin yazarı Kâşgarlı Mahmud hakkında bir bilgiye sahip değildirler.. Bu sebeple çalışmamızda onun bu tercümesine de ağırlık verdik. Derya Hanım yazısında hem Dîvânü Lugâti't-Türk hakkında bilgi vermiş hem de onun neşredilmeyen bu tercüme çalışmasından bahsetmiştir.

Bu vesile ile başta Abdullah Âtîf Bey olmak üzere bütün değerlerimizi rahmet ve minnetle anıyorum. Allah gani gani rahmet eylesin.



Mütercimi: Konyalı Abdülâtîf Tüzüner

Atîf Tüzüner'in çevirisinin üçüncü defterinden 398. sayfa.

# ABDULLAH ÂTIF TÜZÜNER

Dr. Mehmet Ali UZ - Derya KARAKAYA

**K**onya'da yetişen önemli değerlerimizden biri olan Abdullah Âtîf Tüzüner, Cumhuriyet yıllarında yaşamış ve dinî ilimler yanında özellikle dil ve edebiyat alanlarında uzmanlaşmıştır. Yıllarca sürdürdüğü öğretmenliği yanında Dîvânu Lugâti't-Türk ile ilgili çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Türkçeye verdiği önem de ayrıca değerlidir. Bu çalışmamızda Abdullah Âtîf Tüzüner'in hayatı, eğitimi, meslek hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilecektir.

## Hayatı

Hayatı hakkında çok fazla bilgi bulunmayan Abdullah Âtîf Tüzüner, 1869 yılında Konya'da doğmuştur. Babası eğitimini Konya'da alan Çankırılı Ali Efendi, annesi Konya müftülerinden Gezlevili Ahmet Efendi'nin kızı Şerife Hanım'dır. Köklü bir aileye mensuptur.

## Eğitimi

Müderres, dersiam, âlim, müfessir, edip, şair ve eğitimci olan Abdullah Âtîf Tüzüner, ilk ve rüştiye tahsilini Konya'da tamamladıktan sonra Karatay Medresesi müderreslerinden Malatyalı Ahmet Efendi ile Parlakzade ve Mehmet Vehbi Efendi'nin aynı zamanda akrabası olan İçelli Tahir Efendi'nin derslerine devam etmiştir.

Resme ve güzel yazıya yeteneği olduğundan Konya Evkaf Başkâtibi Silleli Said Efendi'den rik'a öğrenmiştir. O sırada Hükümet Konağı'nın tezyinatını yapan nakkaşlara yardım etmiş, nakkaşlar Konya'dan ayrılırlarken bazı tezyinat malzemelerini ve nakş kalıplarını ona bırakmışlardır. Abdullah Âtîf, Konya Alâeddin Camii'nin tamiri esnasında caminin bo-

zulan nakışları ve hatlarını arkadaşı Topçuzade Mehmet Ârif Efendi ile birlikte elden geçirmiştir.

Nakkaşlığı ilerletmek amacıyla, Hadimli Mehmet Vehbi Efendi'nin kayınbiraderi Mehmet Ârif Bey ile birlikte 1891 yılında İstanbul'a gitmiştir. Giderken de İçelli Tahir Efendi'den, kardeşi Arif Efendi'ye bir mektup götürmüşlerdir.

İstanbul'da Ârif Efendi'yi bulup mektubu verdiklerinde Ârif Efendi mektubu okuduktan sonra onlara güzel bir öğüt verir ve:

“İstanbul'a nakış öğrenmeye değil, ilim öğrenmeye gelinir” der. Bu nasihat kulak veren bu iki zeki genç, Fatih Medresesi'ne yerleşip Ârif Efendi'nin derslerine devam etmeye başlar. Bir süre sonra Ârif Efendi'nin vefat etmesi üzerine de Dağistanlı Halis Efendi'nin derslerine devam ederek ondan icazet alırlar.

Abdullah Âtîf Tüzüner, bir ara da İstanbul'daki cami ve medreselerde halka açık derslere devam etmiştir. Bundan sonra bir dönem Konya'ya giderek Dârülmualimîn-i İbtidâiyye'ye girmiş ve mezun olduktan sonra İstanbul'a dönüp çeşitli hocalardan Arap dili ve edebiyatı ile belâgat, mantık ve usûl-i fıkıh gibi alanlara ait temel eserleri okumuştur. Şirvanlı Mehmet Halis Efendi'den icazet almıştır. Kendisine Fatih Camii dersi amlığı unvanı verilmiştir. Âtîf Efendi Darü'l-Funun'un Ulum-u Aliye-i Diniye (İlahiyat Fakültesi) bölümüne devam ederek buradan da 1904 yılında ikincilikle mezun olmuştur.

## Meslek Hayatı

Böylece tahsilini tamamlayan Abdullah Âtîf Tüzüner, memuriyete önce Üsküdar'da Ravza-i Terakkî

Mektebi'nde kavait muallimi olarak başlamıştır. Âtîf Efendi, İstanbul'da Vefa, Üsküdar ve bir süre Galatasaray Sultanisi'nde Arapça, Dârüşşafaka'da Türkçe dersleri okutmuştur. Mahmut Şevket Paşa döneminde Harbiye Nezareti'nde memurlar için açılan mektepte Türkçe dersleri vermiştir. İstanbul'un işgali sırasında Mercan İdadisi'nde sürdürdüğü öğretmenlik görevini Konya Erkek Lisesi'ne naklettirerek görevine Konya'da devam etmiş ve burada Arapça öğretmenliği yapmıştır. Bu arada dersiam olarak Sultan Selim Camii'nde vaazlar da vermiştir.

Daha sonra Cumhuriyet döneminde de Konya Karma Orta Mektebi'ne Türkçe muallimi olarak tayin olmuş ve müdür vekilliği görevlerinde bulunmuştur. Ortaokulda talebesi olan Kemal Şenalp Bey, Abdullah Âtîf Bey'den sitayişle bahseder, onun âlim bir insan olduğunu söylerdi. Fatih Camii'nde de hususi surette ders okumuş ve halka vaaz ve nasihatlerde bulunmuştur.

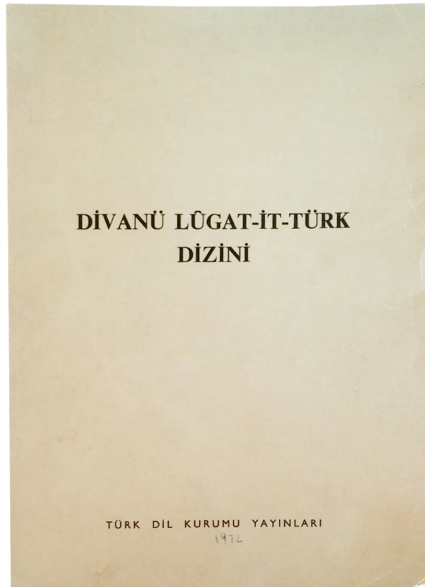
Otuzlu yılların başında emekli olduktan sonra, tekrar İstanbul'a dönmüş, orada bir taraftan istidatlı gençlere hususi dersler verirken, diğer taraftan da kıymetli eserler kaleme almıştır.

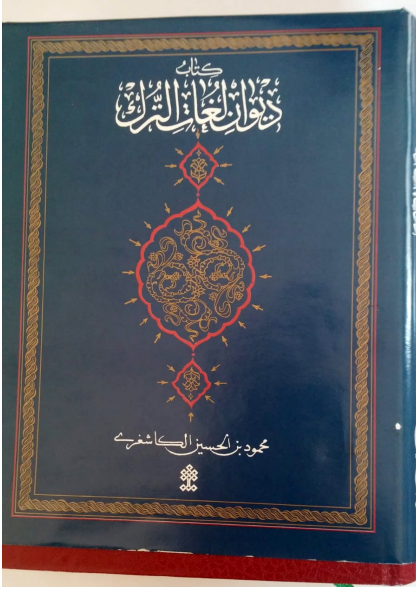
Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren lise ve ortaokullarda seviyenin çok yüksek olmasının sebebi, Abdullah Âtîf, Mehmet Arif Efendiler gibi üniversitelerde bile hocalık yapabilecek seviyede çok bilgili insanların bu okullarda öğretmenlik yapmasıdır. O nesil en az üç lisanı, eser verebilecek derecede çok iyi biliyordu.

O sırada basılmakta olan Elmalılı Muhammed Hamdi Efendi'nin "*Hak Dini Kur'an Dili*" adlı tefsirinin altı yıl süren matbaa tashihlerini Ömer Nasuhi Bilmen'le beraber yapmıştır. Ardından İstanbul Kütüphaneleri Tasnif Komisyonu'na üye olmuştur. Mehmet Ali Ayni'nin vefatı üzerine (30 Kasım 1945) komisyonun başkanlığına getirilmiş ve bu görevi komisyonun lağvedilmesine kadar sürdürmüştür.

Bu amaçla Türk Dil Kurumu tarafından düzenlenen kurultay çalışmalarına, ayrıca kurumun kelime araştırma ve tarama faaliyetlerine katılmıştır. Özellikle Arapça bilgisinin oldukça iyi olması hasebiyle, meşhur sözlüklerden Ahter-i Kebir adlı Arapça-Türkçe sözlükte yer alan Arapça kelimelerin Türkçe karşılıkları üzerinde durmuştur.

Bu eser, Muslihuddin Mustafa (ö. 968/1560-61)'nın kaleme aldığı Arapça-Türkçe sözlüktür. Bir dönem özellikle Arapça ile ilgilenenlerin el kitabı haline gelen eser, 1545 yılında, belli başlı Arapça kaynaklardan istifade edilerek yaklaşık 40.000 kelimedenden müteşekkil olarak hazırlanmıştır. Bu eseri kıymetli yapan birtakım özellikleri bulunmaktadır. Ahter-i Kebir, Arapça kelimelerin yazılışlarına göre alfabetik olarak tertiplenmesi neticesinde bugünkü anlamda lügatçilik alanında bir yenilik getirmiştir. Çok kullanılan kelimelerin seçilip esere dâhil edilmesi ile bir el lügat özelliği kazanmıştır. Arapça kelimelerin karşılığını olduğu kadar Türkçe vermiş, eş anlamlı Arapça kelimelerle de desteklemiştir. Kelimeyi verdiği anlama göre bir Arapça cümle içinde kullanmıştır. Ahter-i Kebir ayrıca Eski Türkiye Türkçesi (XIII-XV. Yüzyıllar)'ne ait olup Osmanlı Türkçesinde ihmal edilen Türkçe kelimelerin kullanılma-





Arap harfli süslü kapak

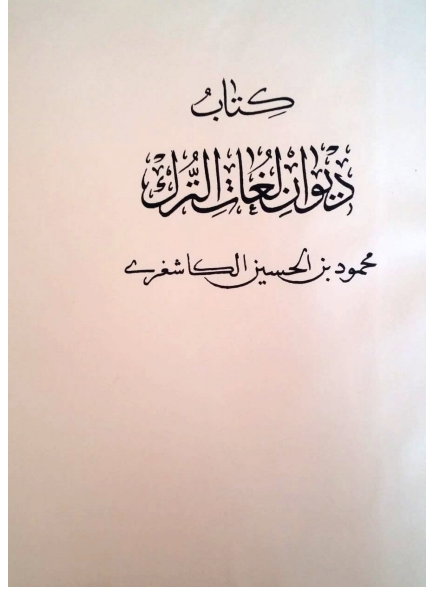
sı ve bazı ağız özellikleri taşıması bakımından bir kat daha kıymetlenmektedir.

Abdullah Âtîf Tüzüner 1954 yılının Nisan ayında İstanbul'da Nuruosmaniye'deki evinde vefat etmiştir. Kabri Edirnekapı Şehitliği'ndedir. Daha çok Arapça eserlerden oluşan kütüphanesi, oğlu tarafından İstanbul Küçükyalı'daki Kulluk Camii'nde özel bir odada halkın istifadesine sunulmuş, 106 ciltten oluşan koleksiyon 10 Ocak 1991 tarihinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM) Kütüphanesi'ne bağlanmıştır.

Abdullah Âtîf Tüzüner, Osmanlı Dönemi'nde Huzur Derslerine katılan müderrislerden biridir. Bu da onun ilmi liyakatının ayrı bir göstergesidir.

### Eserleri

Abdullah Âtîf Efendi'nin Kur'an-ı Kerim Meali: Meallerin tarihî serüveni, yalnızca Cumhuriyet dönemiyle sınırlı olmayıp Türklerin İslamlaşma süreciyle başlamış, Osmanlı dönemiyle yoğun bir şekilde devam eden uzun bir tarihî sürece sahiptir. Cumhuriyet ve sonrası süreçte Kur'an'ın tercümesi meselesinin daha belirgin hale geldiği, hatta bu konuyla ilgili



Kitabın iç kapağı

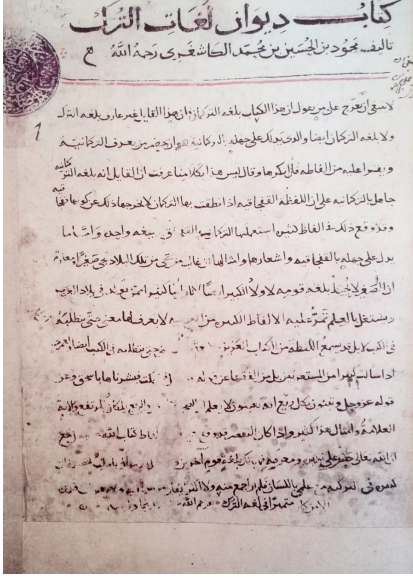
kavram değişikliklerinin olduğu ifade edilmektedir.

Elmalılı'nın yazdığı 1935'te neşredilmeye başlanan *Hak Dini Kur'an Dili* tefsir ve meal çalışmasının akabinde 1950'li yıllara kadar Kur'an'ın bazı surelerinin çevirisi yapılmış ve bu çalışmalar toplumda yaygınlık kazanmıştır. Bununla beraber 1940-1950'li yılları arasında Kur'an'ın tam olarak Türkçe mealine dair herhangi bir çalışmanın yapıldığını söylemek mümkün değildir. Ancak 1950'den itibaren dinî faaliyetlerin yaygınlaşmaya başladığı dikkate alındığında, bu süreçte meal çalışmalarının bir ivme kazandığı görülmektedir.

1950-1960'lı dönemlerde telif edilmiş, ancak basımı kendisinin vefatından yaklaşık 15 yıl sonra yapılmış olan bir meal çalışması da, Abdullah Âtîf Tüzüner'e aittir.

Bu meal Âtîf Tüzüner'in dinî ilimlerdeki mütehassıslığı ile Türk diline olan vukufiyetinin bir araya gelmesi neticesinde vücuda gelmiş ve bu literatürde dikkat çekici bir niteliği haiz olmuştur.

Bu çalışma ilk olarak 1970 yılında yayınlanmıştır. Tüzüner'in hayatta iken tamamlayıp ancak neşrinin yapamadığı, oğlu Feyyaz Tüzüner'e vasiyet



Kitabın ilk sayfası

ederek yayınlatmasını istediği mühim bir eseridir. Bu çalışma daha sonra 1973 ve 1982 yıllarında tekrar yayınlanmak suretiyle üç baskı yapmıştır. Bu mealin belki de göze çarpan en belirgin vasfı Türkçe ifadelerin yaygın olarak kullanılmış olmasıdır.

Kavaid-i Arabî,

Mükemmel Kavaid-i Osmaniye,

Hutbe Mecmuası gibi basılmış eserleri vardır. Âtîf Efendi'nin ayrıca, Beyan'ul-Hak ve Mahfel gibi dergi ve gazetelerde makale ve şiirleri neşredilmiştir. Pek çok değerli eseri de basılamamıştır.

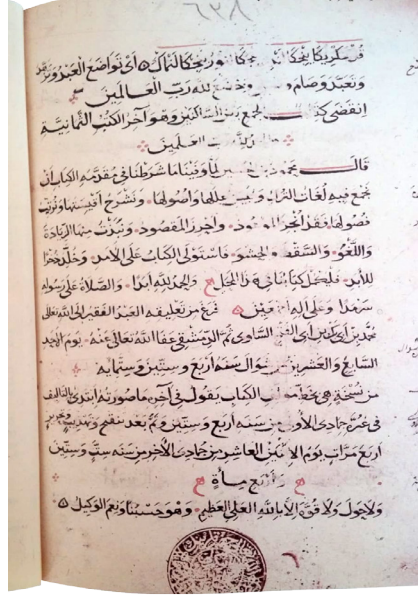
Tüzüner'in bunların dışında Dîvânu Lugâti't-Türk Tercümesi,

Et-Tuhfetü'z-Zekiyye fi'l-lugati't-Türkiyye Tercümesi,

Muhtasar Sîret-i Muhammediyye

Tıbbî Kırk Hadis başlıklı yayımlanmamış tercümeleri vardır. Müellifin II. Bayezid'e sunulan, Hayreddin Hızır Atûfî'ye ait Rav'ul-insân fi tedâbirî'l-ebdân adlı tıpla ilgili bazı hadislerin şerhine dair eserin tercümesiyle Ahidnâme-i Alî b. Ebî Tâlib adlı bir çevirisinin yayımlanmış nüshaları tespit edilememiştir.

Tüzüner'in Beş Süre-i Şerife (En'âm, Yâsîn, Fethi, Mülk ve Nebe'



Kitabın son sayfası

sûrelerinin meâl ve tefsiri) ve Akâid-i İslâmiyye adlı henüz neşredilmemiş iki eseri, Türk Sofileri başlıklı bir derlemesi ve tamamlanmamış Sahih-i Müslim Tercümesi de bulunmaktadır.

Ayrıca Beyânülhak, Mahfil ve İ'tisâm mecmualarında makale ve şiirleri çıkmıştır.

Abdullah Âtîf Efendi, İstanbul'da vefat etmiş ve Edirnekapı Şehitliği'ne defnedilmiştir. Mahmut Sural, vefat tarihini 1957 olarak verirken, Selçuk Es'in Koyunoğlu kitaplığında bulunan özel notlarında vefat tarihi 1954 olarak verilmiştir. Vefatı 1954 yılı Nisan ayıdır.

Abdullah Âtîf Tüzüner Konya'nın yetiştirdiği büyük değerlerimizden biridir.

### Âtîf Tüzüner ve Dîvânu Lugâti't-Türk Tercümesi

Abdullah Âtîf Tüzüner'in eserleri içerisinde **ve Dîvânu Lugâti't-Türk Tercümesi'nin**

ayrı bir yeri vardır.

Türk Tarih Kurumu tarafından 1985 yılında, Besim Atalay tarafından ikinci basımı yapılan Dîvân nüshasının nasıl bulunduğuyla alakalı olarak şunlar anlatılmaktadır:

“Meşrutiyet’in ilk senelerinde Emirullah Efendi’nin Maarif nazırlığı döneminde eski Maliye nazırlarından ve Vani oğullarından Nazif Paşa’nın hısımları bulunan bir kadın Sahafalar Çarşısında kitapçı Burhan Efendi’ye satılık bir kitap getirmiş. Burhan Efendi kitabı satmak üzere Maarif Nezaretine götürmüştü. Nezaret kitap için talep edilen 30 lirayı çok görerek almamış.

Bunun üzerine Burhan Efendi, kitabı Ali Emiri Efendi’ye göstermiş o da kitabı hemen tanıyarak 30 liraya almış, Burhan Efendi’ye de 3 lira komisyon vermiştir. Emiri Efendi kitabı aldıktan sonra herkese kitabın önemi hakkında bahsetmesine rağmen kimseye göstermemiş. Hatta hemşerisi olan Ziya Gökalp kitabı görmek istemiş ancak ona bile göstermemiştir. Kitabın basılması düşünüldüğünde Emiri Efendi, bir şey olur korkusuyla vermek istemese de dönemin sadrazamı Talat Paşa’nın duruma müdahil olmasıyla Kilisli Rifat Efendi’nin basım işlerine bakması şartıyla kabul etmiştir. Kitabın baskısı yapılarak önemli bir eser kaybolmaktan kurtarılmıştır.”

Böylece Kilisli Rifat ilk tercümesini yapmış ve 22 defterden oluşan tercüme Maarif Nezaretine 120 liraya satmıştır. Nezaret tarafından telif ve tercüme heyetine verildikten sonra eser, Darülfünun Edebiyat Kütüphanesine konulmuştur.

Dîvân’ın zaman içinde çeşitli tercüme yapılmak istenmiş ya da yapılmıştır. İlk tercüme yukarıda bahsi geçen Kilisli Rifat Bey’in tercümesidir. Kurtuluş Savaşı sonrasında da Maarif Vekâleti tercüme yapmak istemiş ve bu işi Maarif Vekâleti Müsteşarı Samih Rifat Bey ile Mehmet Akif Ersoy’a havale etmiştir. Bu iş için Kilisli Rifat Bey’in defterleri İstanbul’dan Ankara’ya getirilmiş fakat sürece ilerlemeden durmuştur. 1932 yılında Birinci Dil Kurultayı’ndan sonra Türk Dili Tetkik Cemiyeti tarafından Dîvân’ın tercümesine karar verilmiş ve bu kararlar Dîvân kelimeleleri bir cetvelde endeks halinde toplana

nıp tercüme edilip basılması kararlaştırılmıştır. Bu iş Kilisli Rifat Efendiye verilmiş, cemiyete gelen fişleri kontrol edip basmak için de bir komisyon kurulmuştur. Gelen fişler kontrol edildikten sonra hataların düzeltilmesi için Kilisli’ye gönderilmiş ancak bu işten de netice alınmamıştır.

Sonrasında Konyalı Âtîf Tüzüner tarafından Dîvân tercüme edilmiştir. Âtîf Bey önce cetvel halinde tercüme başlamışsa da Türk Dil Kurumu’nun ricası üzerine kitabı tam olarak 943 sayfa olarak tercüme etmiştir. Komisyon tarafından incelenen bu tercümede de bazı eksik ve yanlışlar görülmüş ve madde madde 26.10.1936 tarihinde Âtîf Bey’e iletilmiştir. Âtîf Bey’in yaptığı düzeltme yeterli görülmemiş ve kurum bu tercümenin de basımına onay vermemiştir.

Bu iki tercüme dışında TBMM Van Mebusu Tevfik Bey de Divanı tercüme etmiştir. 1937 yılı sonunda Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri İbrahim Necmi Dilmen’in girişimleri ile Besim Atalay tarafından yapılmıştır.

Abdullah Âtîf Tüzüner’in Divanü Lûgat-it-Türk tercümesi ile ilgili defterleri Türk Dil Kurumu’nda diğer defterlerle birlikte bir sandıkta muhafaza edilmektedir.

#### KAYNAKLAR

- M. Feyyaz TÜZÜNER, “Tüzüner, Abdullah Âtîf”, *DİA*, Cilt: 42, s. 10-11.
- Mehmet Ali UZ, *Konya Âlimleri ve Velileri*, Konya 2013, s. 483-484.
- Mehmet Ali UZ, “Tüzüner Abdullah Âtîf”, *Konya Ansiklopedisi*, Konya 2015, 8 / 386
- Ömer DİNÇ, “Unutulmuş Bir Kur’an Mütercim-i: Abdullah Âtîf Tüzüner Ve Kur’an-ı Kerim Ve Türkçe Meali İsimli Eseri Üzerine Bir İnceleme”, *Dergiabant (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi)*, Bahar 2019, Cilt:7, Sayı:13, 7/284-304.
- Hilmi Büngül, “İlim Dünyasının Bir Güneşi Daha Uful Etti”, *Yeni Konya*, 25 Mayıs 1954.
- Feyyaz Caner, *Mahmut Sural ve 50 Yıl Önceden Bu Yana Her Yönüyle Konya (1925-1975)*, Antalya.
- Ebû'l-ülâ Mardin, *Huzur Dersleri II*, İstanbul 1966.
- Hulusi Kılıç, “Ahteri”, *DİA*, C. 2, İstanbul 1989, s. 184-185.
- Ahmet Çelik, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Konya Öğretmenleri*, Konya 2020.



# KAŞGARLI MAHMUT DİVANÜ LÛGAT-İT TÜRK VE TÜRKLÜK



Derya  
KARAKAYA

**K**aşgarlı Mahmut ve onun Türk Dili'nin Kamusu olarak ifade ettiği eseri Divanü Lûgat-it Türk'ü bilmeyen yoktur. Haydi gelin Kaşgarlı Mahmut'un kendi ifadeleri ile bu eserin niçin ve nasıl yazıldığına, Türklük üzerine düşüncelerine bakalım.

Divan'ın yazarı Kaşgarlı Mahmut'un babasının adı Hüseyin, dedesinin adı Mehmet'tir. Doğu Türkistan'da tarihî bir şehir olan Barsgan'da dünyaya gelmiştir. Divanı nerede yazdığına dair bir kayıt bulunmamakla birlikte Bağdat'ta Halifeye sunulmuştur.

Türk Dilinin hazinelerini koyunda taşıyan eski eserlerimizin en değerlilerinden olan Divanü Lûgat-it-Türk, Kaşgarlı Mahmut tarafından 466 H/1072-73 yılında, Türk devletlerini dolaşmak ve kullandıkları kelimeleri derlemek vasıtasıyla yazılmış ve Halife Muktedi'ye sunulmuştur. Kaşgarlı Mahmut'un Türk dilini öğretmek ve Arapçanın Türkçeden üstün olmadığını kanıtlamak için kaleme aldığı bu eser, bugün ölmüş birçok kelimenin yanında, o dönem kültür ve medeni varlığın ne kadar yüksek olduğunu gösteren örnekler içermektedir. Sadece Türk dil kurallarını anlatmakla kalmamış, Türk tarihi, edebiyatı, yaşamış ve düşüncüsü hakkında bilgiler sunmuştur. Örneğin atalarımızın ipek mendil taşıdıklarını, kıyafetlerinin kırıksıklıklarını gidermek için ütü kullandıklarını, Türk askerlerinin adını, sanını, aylık olgularını defterlere kaydettiklerini Lûgat'ten öğrenebiliyoruz. Bunun için Kaş-

garlı Mahmut, bütün Türk illerini gezmiş kullandıkları Türkçe kelimeleri derlemiştir.

Divanın elde bulunan tek nüshası Kaşgarlı Mahmut'un kendi eliyle yazdığı nüshadan çekilmiştir. Çeken kişinin adı "Ebul feth es-Savi sümme ed-Dimeşki Mehmed bin Ebu Bekir bin" olarak kayıtlıdır. Saveli olan bu şahıs sonrasında Şam'a yerleşmiştir. Kaşgarlı Mahmut'un Divan'ı yazmasından yaklaşık iki yüz yıl sonra bu kopya çekilmiştir..

Lûgat'te bugün kaybolmuş veya unutulmuş pek çok Türkçe kelime bulunduğu gibi dönemine ait kültürün ve medeni varlığın yüksekliğini gösterecek sayısız örnekleri bulunmaktadır. Lügate alınan dağlar, çöller, göller ve dereler Türk-İslam devletlerinin elinde olanlar olup Türk diline sonradan ilave edilen kelime-



leri kitaba dâhil etmemiştir. Türkçe fillerin yapısını gösteren kısımlar, yer yer dil üzerine verilmiş önemli kurallar, ses değişimleri, gramer bilgileri, yapılan açıklamaları destekleyecek zengin örnekler mevcuttur. Bu örneklerin birçoğu cümle halinde verilmiş olup kelime, sav, beyit ve kısa parçalardan oluşan örneklen-dirmeler de yapılmıştır.

Birkaç örnek verecek olursak:

*Körklüğ tonuğ özünğge*

*Tathğ aşığ adhunka*

*Tutgil konuk ağırlğ*

*Yadhşun çawıng budhunka*

(İyi elbiseyi kendin giy, tatlı aşı başkasına ver, konuğu ağırla ki ünü-nü herkese yaysın)

Örnek verilen bir atasözü şöyledir: *Awçı nece al bilse adhğ anca yol bilir.*

(Avcı ne kadar av hilesi bilirse ayı da o kadar kaçacak yol bilir).

O, Türklerin kullandığı 12 Hayvanlı Türk Takvimi'nin ortaya çıkış hikâyesini şöyle anlatır: “*Türk hakanlarından birisi kendisinden birkaç yıl önce geçmiş olan bir savaşı öğrenmek istemiş, o savaşın yapıldığı yılda yanılmışlar. Onun üzerine bu iş için hakan ulusuyla geneş (müsavere) yapar ve kurultayda 'biz bu tarihte nasıl yanıldıksa bizden sonra gelecek olanlar da yanılacaklardır. Öyle ise biz şimdi göğün on iki burcu ve on iki ay sayısınca her yıla bir ad koyalım. Sağışlarımızı bu yılların geçmesiyle anlatalım. Bu aramızda unutulmaz bir andaç olarak kalsın.' dedi. Ulus bu hakanın önergesini onayladı. Bunun üzerine hakan ava çıkar; yaban hayvanlarını 'İlisu'ya doğru sürsünler diye emreder. Bu büyük bir ırmaktır. Halk bu hayvanları sıkıştırarak suya doğru sürer. Bu hayvanlardan avlarlar, birtakım hayvanlar suya atılırlar. On ikisi suyu geçer, her geçen hayvanın adı bir yıla ad olarak takılır. Bu hayvanlardan birincisi sıçgan imiş. İlk önce geçen bu hayvan olduğu için senenin başı bu adla anılmış ve sıçgan yılı denilmiş.*

Bundan sonra sırasıyla: öküz yılı, pars yılı, tavşan yılı, timsah yılı, yılan yılı, at yılı, koyun yılı, maymun yılı, tavuk yılı, köpek yılı ve domuz yılı” olarak yıllar adlandırılmıştır. Ay isimlerinde ise iki farklı uygulama bulunmaktadır. Şehirlerde yaşayanlar Arapça ayları kullanmaktadır. Göçebe olan ve Müslüman olmayan Türkler, yılı dörde bölerek isimlendirmişlerdir. Her üç ayın bir adı vardır ve yılın geçtiği buradan bilinmektedir. Mesela, Nevruzdan sonra ilk bahara ağlay ayı, sonra uluğ oğlak ayı adı verilmektedir. Bundan sonraki ay için uluğ ay tabiri kullanılmaktadır ve bu ay yaz ortasına denk gelmektedir.

Mahmûd'un bu bilgilerin içinde Türklüğe verdiği önem dikkat çekmektedir. Buna göre Hicretin 3. yılı ile 10. yıl arası Türklerin altın devridir. Türkler, bir yandan Çin sınırlarından Macaristan ve Avrupa ortalarına bir yandan Kuzey Buz Denizlerinden Hindistan ve Arabistan'a, Sudan ve Büyük Okyanus'a kadar taşmışlardır. Türkler bu parlak devirlerinde İslam dünyasının her yerinde söz sahibiydiler. Halifelik makamını Türkler ayakta tutuyor, İslam medeniyetini yeni baştan diriltiyorlardı. Bütün siyasal işler Türklerin elindeydi.

Kaşgarlı Mahmut Divan'a şu şekilde başlar: “İmdi, bundan sonra Muhammed oğlu Hüseyin, Hüseyin oğlu Mahmud der ki: *'Tanrının devlet güneşini Türk burçlarından doğdurmuş olduğunu ve onların milkleri üzerinde göklerin bütün teğrelerini döndürmüş bulunduğunu gördüm. Tanrı onlara Türk adını verdi ve onları yeryüzüne ilbay kıldı. Zamanımızın hakanlarını onlardan çıkardı; onları herkese üstün eyledi; kendilerini hak üzere kuvvetlendirdi. Onlarla birlikte çalışanı, onlardan yana olanı aziz kıldı ve Türkler yüzünden onları her dileklerine erıştirdi; bu kimseleri kötülerin –ayak takımı-*

nın- şerrinden korudu. Okları dokunmaktan korunabilmek için, aklı olana düşen şey bu adamların tuttuğu yolu tutmak oldu. Derdini dinletebilmek ve Türklerin gönlünü almak için onların dilleriyle konuşmaktan başka yol yoktur. Bir kimse kendi takımından ayrılıp ta onlara sığınacak olursa o takımın korkusundan kurtulur; bu adamla birlikte başkaları da sığınabilir.”

Bu bilgiler içinde bir de Türklerden bahsedildiği rivayet edilen hadisler vardır. Divanda iki yerde Türkler üzerine iki hadisten bahsedilmektedir. “*Türk dilini öğreniniz, çünkü onların egemenlikleri uzun sürecektir. (cilt I, sayfa 3)*”, “*Yüce Tanrı, Benim Türk adlı ordum vardır, onları Doğuda oturttum. Kızdığım ulusun üzerine onları saldırtırım. (cilt I, sayfa 294)*”

Kaşgarlı Mahmut, bu hadisleri Buhara ve Nişabur imamlarından duyduğunu şu şekilde ifade etmekte: “*And içerek söylüyorum, ben, Buhara'nın –sözüne güvenilir- imamlarının birinden ve başkaca Nişaburlu bir imamdan işittim, ikisi de senetleriyle bildiriyorlar ki Yalavacımız, kıyamet belgelerini âhir zaman karışıklıklarını ve Oğuz Türklerinin ortaya çıkacaklarını söylediği sırada “Türk dilini öğreniniz; çünkü onlar için uzun sürecek egemenlik vardır” buyurmuştur.*” Kaşgarlı bu hadisin sahih olup olmadığı konusunda mesuliyeti bu iki zata yükler ve ekler: “*Bu söz (hadis) doğru ise –sorgusu kendilerinin üzerine olsun- Türk dilini öğrenmek çok gerekli (vacib) bir iş olur; yok, bu söz doğru değilse, akıl da bunu emreder.*”

Kaşgarlı Mahmut, eserinde özellikle Oğuzlardan övgüyle bahseder. Kendisinin de Türkistan beyleri neslinden geldiği düşünülmektedir. Türklerin aslında 20 boydan oluştuğunu, Yalavaç Nuh oğlu Yafes, Yafes oğlu Türk'e dek dayandıklarını ifade eder. Oğuz Türklerini 22 bölük olarak sıralamış bunların ilkinin ve

başlarının Kınık boyu olduğunu ifade edip diğer boyları da haklarında bilgi vererek genellikle hayvanlarını, atlarını ve binitlerini belirlemek için kullandıkları alametleri ile sıralamıştır.

Oğuzların bir Türk boyu olduğunu ifade eden Kaşgarlı Mahmut, Oğuzların Türkmenlerden olduğunu ve 22 bölükten oluştuğunu yazmaktadır. Bu bölüklerin birincisi ve başları Kınık bölüğüdür. Bu bölüğün önemi ise zamanın hakanlarının bu bölükten çıkmasıdır. Daha sonra Kayğ, Boyurdur, Yıwa, Salgur, Afşar, Begtili, Bügdüz, Bayat, Yazgır, Eymür, Karabölük, Alkabölük, İgdir, Üregir, Tutrka, Ulayundluğ, Tüger, Beçenek, Çuvaldar, Çepni ve Çaruk gelir. Bu bölükler köktür, bu kökten bir takım oymaklar da çıkmıştır. Bu bölükler adlarını kurucusu olan eski dedelerinin isimlerinden almıştır.

Türk tarihi boyunca her ne kadar Gazneliler ve Selçuklular Türkçe'den ziyade Farsça'ya ağırlık vermiş olsa da diğer Türkler ve Türk büyükleri ulusal dile değer vermişlerdir. Bu yüzden birtakım eserler kaleme alınmıştır. Kutadgu Bilig ve Divan-ı Lûgat'it Türk bunlardan sadece ikisidir. Bu eserlerin haricinde on dokuz eser daha kaleme alınmış ancak çoğu maalesef günümüze gelebilmiştir.

Tarihimizin ve kültürümüzün ne kadar köklü olduğunu, ne kadar yüce bir millet olduğumuzu bu cümleler ne de güzel ifade etmiş. Ne zaman ki özümüzden uzaklaşsak bu ifadeler hatırlanmalı.

Bu eser, Türk Dili ve Türk Kültürel Varlığı üzerine yazılmış döneminin tek ve en dikkate değer eseri olarak Türk dünyası Kaşgarlı Mahmut'u rahmet ve minnetle anacaktır.

Bin yıl önce, bin yıllık tarihimizi, öz dilimizi, kültürümüzü, yaşayışımızı bugüne kadar aktaran bu eser okullarda okutulmalı.



## MAHALLE MEKTEPLERİ VE MEDRESELER

**K**onya Hak Yolu mecmuası, Milli Mücadele öncesi dönemde Konya'da yayın hayatına giren bir dergidir. Günümüzde altı sayılı bir koleksiyonu mevcut olan dergi, dosya kâğıdı ebadında olup 12 sayfadır. Dergi on günde bir çıkmaktadır. Kendisini “Dini, ictimai, fenni, edebi ve İslami bir mecmua” olarak niteleyen Hak Yolu, Konya Babalık Matbaası'nda basılmaktadır. Derginin idare yeri ise o dönemde ittihatçıların engellemeleleriyle eğitim öğretim faaliyetleri sona erdirilmiş olan Paşa Dairesi yani İslah-ı Medaris'te “Dairey-i mahsusadır”. Müdürü İbrahim Hakkı Konyalı, mesul müdürü Karahüyüküzâde Ahmed Naci'dir. Yazarları, İbrahim Hakkı Konyalı, Mahmut Nedim Güntel, Naci Fikret Baştaç, İslah-ı Medarisin kurucusu Zeynelabidin Efendi, Eflatun Cem Güney, M. Nuri, A. Ragıp, Abdullah Atıf Tüzüner, Mithat Vehbi, A. Sudi ve Sait Ragıp'tır. Mecmuada ayrıca okuyucuların yazı ve şiirlerine de yer verilmektedir. Dergi, aynı yıl içinde yani 1919'da kapanmıştır.

Konya Hak Yolu mecmuasında (13 Eylül 1919 Sayı: 3, Sayfa: 6-7) Abdullah Atıf Tüzüner'in Konya'daki eski “Mahalle Mektepleri ve Medreseler” başlığı altında ilgi çekici bir makalesi yayınlanmıştır. Günümüzden bir asır önce kaleme alınana bu makalede Abdullah Atıf Bey, Osmanlı'nın son dönemindeki Konya'daki mahalle mektepleri, iptidailer (ilkokullar), rüştiyeler (ortaokullar) ile medreselerin (yüksekokulların) durumlarını incelemekte ve yaşamış olduğu bazı anılarını paylaşmaktadır.

### MAHALLE MEKTEPLERİ VE MEDRESELER

“Eski zamanlarda, çok uzağa gitmeyelim, Otuz kırk sene evveleri (önceleri), bu memlekette, Konya'mızda hemen her üç-beş mahallenin bir mektebi (okulu) vardı. Bu mektepler, mahallenin içindeki emsaline (benzerlerine) nazaran ihtimal ki pek ibtidai (düzensiz) bir şekilde olmakla beraber o zamanlar hükmünce memleketimiz için müfid (faydalı) görülebilecek bir halde idi. Bir iki sene içinde Kur'an-ı Kerim'i okumayı temin eder, birçok aşr-ı şerifler (kısa sureler, ayetler) ezberlenir, mühim bir miktarda hafızlar yetiştirirdi. Haftanın Cuma akşamı oldu mu hanelerden (evlerden) inçeli, kalınlı muhtelif (farklı, çeşitli) ahenkte aşr-ı şerif okur çocuk sesleri ile çın çın çınlardı.



Abdullah Âtîf Tüzüner  
(1869-1954)



Hiç unutamam yedi sekiz yaşlarında bir çocuktum. Bir gün Cuma akşamı idi. Komşu hanelerinden işittiğim aşr-ı şerifi sesleriyle içimde bir şevk hissettim. Hemen diz çökerek yüksek perdeden “euzu-besmele” ile o günlerde ezberlediğim bir aşr-ı şerifi okumaya başladım. Her birisi benden bir-kaçar yaş büyük olan iki hemşirem (ablam) bir ağzdan:

- Bu oğlanın sesi de ne kadar çirkin olacak, diyorlardı. İşitiyordum. Hiç tavrımı bozmadım. Aşr-ı şerfi “sadaallahü'l-azim (Allah doğru söyledi)” hatimesiyle (son sözülle) bitirdim. Fakat hemşirelerimin (abalarım) o sözü beni pek mükedder etmişti (kederlendirmişti, üzümüştü). Bu halimi, bu kederimi (üzüntümü) hisseden validem (annem) rahmetli:

- Niçin çirkin olacakmış? Pekala, hem de ne güzel ezberlemiş!... dedi. Bu sözülle beni müdafaa (savunuyor) ve teşvik ediyor o yolda devamımı temin eyliyordu. Ne müfid mülahaza (ince bir düşünce), ne âli tergib (büyük bir ümit verme)!..

Çocuklar, bu dediğim mekteplerden (okullardan) çıkınca rüştiyeye (ortaokula) gider. Orada dört senelik bir tahsil (eğitim öğretim) neticesinde

ulum-u Arabiyeden (Arap dilinden), sarf, nahiv, mantık, beyan, vaz'iyeyi;

Farsçadan kavaid-i Farisiye (Farsça dil bilgisi kurallarını) ve (Şeyh Sadi Şirazi'nin) Gülistan'ı;

Türkçe'den: Kavaid-i Osmaniyeyi (Türk dil bilgisi kurallarını),

Hesaptan (matematikten) kesri-adi (bayağı kesirleri) ve aşariyesi (onlukları) da dâhil olarak amâl-i erbiayı (dört işlemi: toplama, çıkarma, bölme ve çarpmayı);

Coğrafya'dan kıt'ât-ı hamseyi<sup>(1)</sup> (beş kıta: Asya, afrika, Avrupa, Amerika ve Antarktika) ve emsali (benzerlerini) mukaddimat-ı ulum (temel bilgiler) ile

(1) Kıt'ât-ı hamse yerinde kıt'ât-ı hamse tarzında istimalin caiz olduğunu Ebul-Beka külliyyatında tasrih etmektedir ki bu suret lisanımıza daha muvafık olsa gerekdir



hüsn-ü hattı (güzel yazıyı) edine-  
rek çıkar, bunların zekileri medaris  
(medreseler, üniversiteler) veya ak-  
lamdan (devlet memurluklarından)  
birine dâhil olur (girer) ve diğerleri  
de birer sanata süluk ederdi (mesle-  
ğe yönelirdi).

İçlerinde medreselere girenler,  
mukaddimat-ı ulumu (temel dersle-  
ri) görmekte beraber Arabiyede dahi  
mühimce (önemli) bir fikir edinmiş  
oldukları için hemen sekiz on sene  
zarfında tekmil-i nüsh eder (eğitim  
görür), edib (terbiyeli), nezih (te-  
miz), haluk (güzel ahlaklı) bir âlim  
olarak hayata atılırdı. Bunlardan bü-  
yücek şehirlerde kalanlar, talim ve  
tedris (eğitim ve öğretim.) ile meş-  
gul, kanaatkârâne bir maîşete (ge-  
çinmek için gerekli şeye) razı olarak  
halkın efkarını tenvire (düşünceleri-  
ni aydınlatmaya) hizmet eder; köyle-  
re gidenler oralarda imamet ve hita-  
bet (camilerde imamlık) gibi mühim  
vazifelerde bulunarak köy halkını  
talim ve irşad eylemek (eğitim ve  
yönlendirme) suretiyle memleketin  
nafi'(faydalı) bir uzvu (parçası) olur-  
lardı.

Kalemlerden (memurluklardan)  
birine devam eylemeyi tercih eden-

ler, vazifelerini metin bir itikad (sağ-  
lam bir inançla), asil bir terbiye, meş-  
kûr (teşekküre layık) bir cehd (çalış-  
ma ve gayret) ile takip ve ifa ederek  
günden güne yükselip mesaisi (çalış-  
ması) nispetinde müstefid (faydalı)  
ve mesut (mutlu) olur, memleketi de  
hizmetiyle minnettar ederdi.

Bir sanata veya ticarete suluk  
edenler ise hal-i zamanlarını ulema  
meclisinde geçirerek bey' (alış) ve  
şıra (satış), karz (borç verme) ve ne-  
maya (kâr kazanmaya) dair mesaili  
(konuları) gereği gibi öğrenir ve cüz'i  
(az) bir ticarete kanaatle ahz ve itası-  
na devam eder, umum halkın naza-  
rında mergup (beğenilen) ve muhte-  
rem olurdu.

O zamanlar bir mecliste Müslü-  
manlardan birinin muayybından  
(kusurlarından) bahs edilecek olsa  
derhal "ayıptır, din kardeşimizi gıy-  
bet etmek bize yakışmaz, âsim (gü-  
nahkar) oluyoruz" tarzında şedid  
(sert) bir mukabeleye (karşı koyma-  
ya) ma'ruz kalarak bahis (o ayıp) ka-  
patılır söz dünyevi ve uhrevi faide  
bahis olacak bir mecraya (yöne) dö-  
külürdü.

O devirlerden ulema (alimler, bil-  
ginler) veya eşraftan (halkın ileri ge-



lenlerinden) biri bi't-tesadüf (tesadüfen) çarşıdan geçecek olsa yol üzerindeki dükkânlardan esnaf küçük-büyük sınavari (sıra halinde) kıyam ederek (ayağa kalkarak) o geçen zatı haline göre tevkir (saygı ve hürmet) eder, o da sağına soluna selam vermek, iltifat etmek suretiyle bu saf ve nezih (temiz) halkın nazikâne, hürmetkârane evzına (hürmetli hallerine) kemal-i samimiyetle mukabele (karşılık) ederlerdi.

İşte o mahalle mektepleriyle medresemizin memlekete temin eylediği fevaid (faydalar) ve seceya bu derece müfid (yararlı) ve âli (yüce) idi. Biz o müesseseleri gitgide yükseltecek, tanzim edecek (düzenleyecek) yerde tağyir (iyiden kötüye değiştirme) ve ihmal (önem vermeme) yoluna giderek istifade edilemez bir hale getirdik.

Mahalle mekteplerini söndürerek yerine bilmem kaç sınıflı ibtidai mektepleri ikame ettik.

Kur'an-ı Kerim saatlerini günden güne azalttık.

Ona bedel musikiye ehemmiyet vererek "tiyatroculuk" mesleğini ihya ettik.

Zamana muvafık mühim hizmetini gözettiğimiz yeni muallim ve muallimelerin (erkek ve bayan öğretmenlerin) talim ve terbiye eylediği yavrular -mübalağa olmasın- ne yarın sahife Kur'an-ı Kerim okumaya, ne de sekiz on satır bir imla yazmaya kadirdir. İçlerinde noktalı harfleri noktasızlardan fark etmeyenler ise mühim bir yekûn teşkil eder. En büyük marifetleri mektebin ilhamatı yorgun-u guref gibi ailesi halkına nakl ederek onları ızdıraba düşürmek, dilhun etmekten (içi kan ağlatmaktan) ibarettir.

Yeni fikirli genç muallim ve muallimeleriz -ekseriyet üzere- sınıf-ı in'ikada (bağlanma) müptela oldukları için, hanelerinde İslam terbiyesi görerek giden çocuklarımızı safdililik, mankafalıkla itham ede, ede bizar eylediler (bıktırdılar). Bunun neticesi olarak şimdi çocuklarımız mu'tekad-ı İslamiyye (İslam inançları) yerine korkunç bir mübalatsızlık (bikkatsızlık) taşıyor ve mübarek gecelerde umduğumuz birkaç satır Kur'an-ı Kerim'e bedel:

"Hanım kız, kadın kız, ah karabiber tarçın kız"

terahhatı gibi sevdakâr (sevdalı)



nameler okuyorlar.

Halbuki zaman-ı idare salahiyetli, dirayetli, tecrübeli zevatın elinde bulunup da o mekâtib (okullar) ve medâris (medreseler, yüksek okullar) zamanın icabatına (gereklerine), memleketin an'âtına Örf ve adetlerine göre ıslah ve tensik edilseydi, şimdiye kadar matlup (arsu edilip

istenilen) derecede mükemmel bir müessesse-i nafia ( faydalı bir kurum) haline gelir ve bugünkü umumi cehalet (genel bilgisizlik) çok zaman evvel zâil olarak memleket böyle baştan ayağa emniyetsizlik ve ızdırab içinde bulunmazdı.

Maa-zalık (bununla birlikte) büyük bir azim (gayret), ciddi bir vukuf ile işe girilerek telafi-i mâ-fâte (elden kaçırdıklarımıza) çalışacak olsa Cenab-ı Hakk'ın inayetiyle (yardımıyla) yine eski şeref ve asalet-i terbiyemizi /asil eğitim sistemimizi) elde etmek mümkündür. Fakat la-kaydlık (nemelazımcılık), azimsizlik (tembellik) gösterecek zamanlarda olmadığımız artık anlamaklığımız lazım gelir."

\*Sahn müderrislerinden Konyalı Abdullah Atıf

#### Kaynaklar

Ahmet Çelik, "Konyalı Abdullah Atıf Efendi", Merhaba Akademik Sayfalar, 28 Kasım 2012, c.12, sy.30, s.475-480

Caner Arabacı, Konya Basın Tarihi, s.374-393.

Abdullah Atıf (Tüzüner), Konya Hak Yolu, 13 Eylül 1919, Sayı: 3, Sayfa: 6-7

